

קצו ראש השנה דף ל עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)

שְׁלֹא בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְאִילוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, בִּזְמַן בֵּית דִּין, אִין, שְׁלֹא בִּזְמַן
בֵּית דִּין, לֹא, וּמָה שֶׁאִמְרָה הַבְּרִייתָא שֶׁאִין כָּל יָחִיד חַיִּיב לְתַקְעוֹ
הֵינֵינוּ שְׁלֹא בִּזְמַן בֵּית דִּין, מִסִּיּים רַב שֶׁשֶׁת אֶת קוּשִׁיתוֹ: קִתְּנִי מִיָּהָת
– מִכָּל מְקוֹם מְבוּאָר בְּבִרְייתָא, שֶׁיִּזְכָּר לְתוֹקְעִים בִּין בִּזְמַן בֵּית דִּין
בִּין שְׁלֹא בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְשֶׁלֹא כְּדִבְרֵי רַב הוּנָא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא,
לְעוֹלָם תִּקְעוּ בִּיּוּבֵל רַק בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְהָכִי קִתְּנִי בְּבִרְייתָא, בִּיּוּבֵל,
בִּזְמַן בֵּית דִּין תוֹקְעִין בִּין בִּפְנֵי בֵּית דִּין בִּין שְׁלֹא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְאִילוּ
בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תוֹקְעִין רַק בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְרַק בִּפְנֵי בֵּית דִּין, מִסִּיעֵת
הַגְּמָרָא מְבִירִיתָא לִרְבֵּי הוּנָא: אִיתְמַר נָמֵ, אִמְרֵי רַבִּי חִיָּא בְּרַ גַּמְדָּא,
אִמְרֵי רַבִּי יוֹסִי בֶן שְׂאוּל, אִמְרֵי רַבִּי, אִין תוֹקְעִין יַחֲדִידִים בְּבֵיתָם בְּיוֹם
הַכְּפֻרִים שֶׁל שְׁנַת הַיּוֹבֵל אֲלֵא כָּל זְמַן שְׁבִית דִּין יוֹשְׁבִין.
כְּעֵי רַבִּי יוֹדָא, בֵּית דִּין שֶׁנֶּעְצְרוּ – נַעֲקְרוּ מִמּוֹשֶׁבָם כְּדִי לְעֻמּוֹד
וּלְלַכֵּת, וְעַדִּין לֹא עָמְדוּ, כִּהְיוּ – הָאֵם זְמַן זֶה נִחְשָׁב כִּזְמַן בֵּית דִּין,
וְצַדִּי הַסֶּפֶק הֵם, הָאֵם בֵּית דִּין יוֹשְׁבִין בְּעֵינֵי, וְהָאֵם אִיכָּא – שֶׁהִי
עַדִּין הֵם יוֹשְׁבִים, אוֹ דְלָמָּא זְמַן בֵּית דִּין בְּעֵינֵי, וְלִיכָּא, שֶׁכֵּבֶר עֵבֶר
זְמַן יִשְׁבִּתָם, תִּיקוּ.

שֶׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה: וְעוֹד וְאֵת הֵתָה יְרוּשָׁלַיִם יִתְיָה עַל יִבְנָה וְכו', שֶׁכָּל
עִיר שֶׁהִיא רְוָאָה וְשׁוֹמֵעֶת וְקוֹרְבָה וְיֻכְלָה לִבְלֹא תוֹקְעִין בָּהּ. מִבְּאֵרֶת
הַגְּמָרָא: 'רֹאחַ', פֶּרֶט לְיוֹשְׁבֵי בִּנְחָל – בְּמִקּוֹם נִמּוֹךְ, שֶׁאֵף שֶׁהִיא
קְרֹבָה אֵין רְוָאִים מִשֶּׁם אֶת יְרוּשָׁלַיִם. 'שׁוֹמֵעֶת', פֶּרֶט לְיוֹשְׁבֵי בְּרֹאשׁ
הָהָר – שֶׁאֵף שֶׁהִיא גְּבוּהָה וְרְוָאָה אֶת יְרוּשָׁלַיִם, מִכָּל מְקוֹם רְחוֹקָה
הִיא וְאֵין שׁוֹמְעִים בָּהּ אֶת הַשּׁוֹפֵר שֶׁבִירְוִשָׁלַיִם. 'קְרֹבָה', פֶּרֶט
לְיוֹשְׁבֵי מַחֲזֵיז לְתַחֲסִים – אֲלֵפִים אִמְנָה, שׁוֹדֵה תַּחֲסִים שֶׁבֶת, שֶׁאֵף
שֶׁהִיא רְוָאָה אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְשׁוֹמֵעֶת אֶת קוֹל הַשּׁוֹפֵר, אֲסוּר לְבֹא
מִמְנָה לְיְרוּשָׁלַיִם שֶׁבֶת. 'יֻכְלָה לִבְלֹא', פֶּרֶט לְמַפְסִיק לֹא נִהְיָא –
שֶׁמִּפְסִיק נִהְיָ בִּינָה לְבֵין יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁאֵף שֶׁהִיא בְּתוֹךְ תַּחֲסִים אִי
אֲפֻשֶׁר לְבֹא מִמְנָה לְיְרוּשָׁלַיִם, וְאֵין תוֹקְעִים בָּהּ.

משנה

הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה תְּקוּנָתוֹ נֹסְפוֹת שֶׁתִּיקֵן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי, בְּרֹאשׁוֹנָה,
הָיָה הַלּוּלָב נִיטָל בְּמִקְדָּשׁ כָּל שָׁבָעָה יְמֵי חַג הַסּוּכּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא
נג ג) 'וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר וְגו' וְשִׁמַּחְתֶּם לִפְנֵי
ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים', וְהֵינֵינוּ שֶׁהַשְּׂמִיחָה בִּארְבַּעַת הַיָּמִים 'לִפְנֵי
ה', כְּלוֹמֵר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, תְּהִיָּה שִׁבְעַת יָמִים, וְכַמִּדְּבָרָה – בְּכָל אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, רַק יוֹם אֶחָד – יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל סוּכּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלִקְחֶתֶם
לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן'. מִשְׁתַּבֵּחַ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַתִּקֵּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי
שִׁיחָא לֹאֵב נִיטָל בְּמִדְּבָרָה שְׁבָעָה יָמִים, וְכִי לְמִקְדָּשׁ. תְּקִנָּה נֹסְפֶת:
וְשִׁיחָא יוֹם הַנֶּה – יוֹם הַנֶּפֶת הַעוֹמֵר שֶׁהוּא עֶשֶׂר בְּנִסָּן, בּוֹלוּ
אֲסוּר בִּאֲכִילַת תְּבוּאָה חֲדָשָׁה.

גמרא

מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: וּמִנָּלָן דְּעֵבְרִין – מִנָּן שִׁישׁ לַעֲשׂוֹת זָכָר לְמִקְדָּשׁ,
דְּאִמְרֵי קְרָא (ירמיה לז) 'כִּי אֵעֲלֶה אֶרְבָּה לָךְ וּמִמִּבְּתֵיךְ אֶרְפָּאךְ נָאִם
ה', כִּי נִדְּחָה קְרָאוּ לָךְ צִיּוֹן הָיָה רָשׁ אֵין לָהּ, כְּלוֹמֵר, שֶׁהָאֻמוֹת
מְבִזִּים אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְאוֹמְרִים שֶׁדּוֹרֵשׁ אֵין לָהּ, מְכַלֵּל דְּבִקְעָא דְרִישָׁה
– מִשְׁמַע שֶׁרָאוּ לְדוֹרֵשָׁה וּלְעֲשׂוֹת לָהּ זְכוּרָן.

שֶׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה: וְשִׁיחָא יוֹם הַנֶּה בּוֹלוּ אֲסוּר. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מָאִי
מְעַמָּא, וְהִי כְּשֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּים מוֹתֵר לֵאכּוֹל אֶת הַתְּבוּאָה
הַחֲדָשָׁה מִיד בְּנֵץ הַחֲמָה שֶׁל שֶׁשֶׁ עֶשֶׂר בְּנִסָּן, וְרַק בּוֹמֵן בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ אֲסוּרִים בִּאֲכִילַת הַחֲדָשׁ עַד שִׁיּוֹקֵרֵב הַעוֹמֵר. מִבְּאֵרֶת
הַגְּמָרָא: מִתְּרָה יִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְאִמְרֵי הָאֲנָשִׁים, הִרִי אֲשַׁתְּקֵךְ –
בִּשְׁנֵה שֶׁעֲבַרְהָ, שֶׁהִיָּה חֲבִית חֲרִב, מִי 'וְכִי לֹא אֲכַלְנוּ חֲדָשׁ מִיד
בְּהָאִיר מוֹרָח' – בֶּן הַחֲמָה, עֲכָשׁוּ נָמִי נִיבּוֹל מִיד כְּשֶׁהָאִיר הַמְּזוּרָה,
וְלֹא יִדְעִי דְאֲשַׁתְּקֵךְ לֹא תִּהְיֶה קֶרֶבֶן הַעוֹמֵר, וְלֹכֵן 'הָאִיר מוֹרָח' תִּתִּיר,

וְעַם בֵּית דִּין. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: מָאִי 'וְעַם בֵּית דִּין', שֶׁתוֹקְעִין רַק בִּפְנֵי
בֵּית דִּין, שֶׁאֵין הִרְיָנִים מְזַהֲרִים שֶׁלֹא יִטְלְטְלוּהוּ, לְאִפּוּקֵי שְׁלֹא בִּפְנֵי
בֵּית דִּין, דְּלֹא, אֵף שִׁישׁ בֵּית דִּין בִּאֲתוֹר מְקוֹם.
מִתְּרָבִי רַבָּא, שֶׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה, וְעוֹד וְאֵת הֵתָה יְרוּשָׁלַיִם יִתְיָה עַל יִבְנָה
וְכו', וְיֵשׁ לְבֹאֵר מָאִי – מִהּ כּוּנֵת הַמִּשְׁנָה בְּלִשׁוֹן 'וְעוֹד וְאֵת', אִילִימָא
בְּדִקְתָּנִי בְּהַמְשָׁךְ הַמִּשְׁנָה שֶׁתִּקְעוּ בְּעִירֹת הַסּוּכּוֹת לְיְרוּשָׁלַיִם, אִם
כֵּן 'וְאֵת' מִיכָּיִי לִיָּה לּוֹמֵר, וּמִהִי הַלִּשׁוֹן 'וְעוֹד'. אֲלֵא אִם תִּרְצָה לּוֹמֵר
דְּבִירֹשָׁלַיִם תוֹקְעִין אֲפִילוּ יַחֲדִידִין, שֶׁאֵינֶם שְׁלֹחִי בֵּית דִּין, וְכִיבְנָה אֵין
תוֹקְעִין יַחֲדִידִין, אִם כֵּן קִשְׁהָ, וְכִי בִּבְנָה אֵין תוֹקְעִין יַחֲדִידִין, וְהָאֵם כִּי
אֲתָא רַב יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף, אִמְרֵי, כִּי מִסִּיּים שְׁלִיחָא דְצִיבּוֹרָא תִּקְרִיעָה
בִּבְנָה, הִי כָּל הַיַּחֲדִידִים תוֹקְעִים לְעֻמָּם עַד דְּלֹא שְׁמַע אִינִישׁ קָל
אוֹנִיָּה מְקָל תִּקְרִיעָא [דִּיחִידָא] – עַד שֶׁלֹא שִׁמַּע אָדָם קוֹל אַחֵר
בִּאֲזוֹנָה מִחֲמַת קוֹל תִּקְרִיעוֹת הַיַּחֲדִידִים שֶׁלֹא שִׁמַּעוּ אֶת תִּקְרִיעַת הַשְּׁלִיחָה
צִיבּוֹר וְבֹאוּ עֲכָשׁוּ לְתַקְעוֹ, וּמִכָּךְ שֶׁאִמְרֵי רַב יִצְחָק שֶׁהִיָּה זֶה בִּיבְנָה
מוֹכַח שֶׁאֵף בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל בְּשַׁבַּת הִיָּה כֵּן, שֶׁאֵין תִּקְעוּ רַק
בִּבְנָה, וְשׁוֹב קִשְׁהָ בְּמָה הִיָּה יְרוּשָׁלַיִם יִתְרָה עַל יִבְנָה. אֲלֵא לֹא,
דְּבִירֹשָׁלַיִם תוֹקְעִין בִּין בִּזְמַן שְׁבִית דִּין יוֹשְׁבִין, וְהֵינֵינוּ עַד שֶׁהָ
שִׁישִׁית, וְכִי שְׁלֹא בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְאִילוּ בִּבְנָה, בִּזְמַן שְׁבִית דִּין וְכִי
יוֹשְׁבִים, אֵין – הִיָּה תוֹקְעִין, אֲבָל שְׁלֹא בִּזְמַן יִשְׁבִּת בֵּית דִּין, לֹא
תִקְעוּ, וְזֶה הַמַּעֲלָה הַנּוֹסֶפֶת שֶׁהִיָּה בִירְוִשָׁלַיִם, וְעַל כָּל פָּנִים מִשְׁמַע
דְּהָא בִּזְמַן בֵּית דִּין מִיָּהָת הִיָּה תוֹקְעִין בִּיבְנָה, וְאֲפִילוּ שְׁלֹא בִּפְנֵי בֵּית
דִּין, שֶׁהִיָּה מִשְׁמַעוֹת דְּבִירֵי רַב יִצְחָק הִיא שֶׁהַיַּחֲדִידִים שֶׁהִיָּה תוֹקְעִים
בִּיבְנָה עֲשׂוּ כֵּן שֶׁלֹא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְשֶׁלֹא כִּרְבֵּי הוּנָא הַסּוֹבֵר
שֶׁתוֹקְעִים רַק בִּפְנֵי בֵּית דִּין.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא – אֵין זֶה הַמַּעֲלָה שֶׁהִיָּה בִירְוִשָׁלַיִם, אֲלֵא
מַעֲלָה אַחֶרֶת הִיָּה, דְּאִילוּ בִירְוִשָׁלַיִם תוֹקְעִין בִּין בִּפְנֵי בֵּית דִּין וְכִי
שְׁלֹא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְכִיבְנָה, בִּפְנֵי בֵּית דִּין, אִין, אֲךָ שְׁלֹא בִּפְנֵי בֵּית
דִּין, וְמָה שֶׁאִמְרֵי רַב יִצְחָק שֶׁהַיַּחֲדִידִים הִיָּה תוֹקְעִים בִּיבְנָה, הֵינֵינוּ
בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְכְּדִבְרֵי רַב הוּנָא.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה לִשׁוֹן אַחֶרֶת מִמִּמְרָא זֶה: אִיכָּא דְּמִתְּנִי לְהָא דְרַב
הוּנָא אֲהָא – יֵשׁ שְׁשׁוּנִים אֶת דְּבִירֵי רַב הוּנָא עַל פֶּסוּק זֶה, דְּכִתְבִּי
לְגַבִּי שְׁנַת הַיּוֹבֵל (ויקרא כה ט) 'בַּיּוֹם הַקְּפָרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפֵר כָּכָל
אֶרְצְכֶם', וְהָאִמּוֹר בְּפֶסוּק 'בְּכָל אֶרְצְכֶם' מְלִמַּד שֶׁכָּל יָחִיד וְיָחִיד חַיִּיב
לְתַקְעוֹ, וְלֹא רַק בֵּית דִּין, וְעַל זֶה אִמְרֵי רַב הוּנָא, 'וְעַם בֵּית דִּין'.
מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: מָאִי 'וְעַם בֵּית דִּין', בִּזְמַן בֵּית דִּין, שֶׁהוּא עַד שֶׁהָ
שִׁישִׁית, לְאִפּוּקֵי שְׁלֹא בִּזְמַן בֵּית דִּין, דְּלֹא.
מִתְּרָבִי רַבָּא מְבִירִיתָא, תִּקְרִיעַת שׁוֹפֵר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיֻכְלָה דּוֹחָה אֵת
הַשְּׁבֶת בְּכִנּוּלִין – בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִישׁ וְכִיתּוֹ. וְיֵשׁ לְבֹאֵר מָאִי 'אִישׁ
וְכִיתּוֹ', אִילִימָא 'אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ', אִם כֵּן קִשְׁהָ, אִיתְתָּא מִי מִיתְיָכָא –
וְכִי אִשָּׁה חַיִּיבָתָה, וְהָא מְצִוַּת עֲשֵׂה שְׁהוּמֵן קְרָמָא הִיא וְשִׁחִיבָהּ הוּא
רַק בּוֹמֵן מִסּוּיִים, וְכָל מְצִוַּת עֲשֵׂה שְׁהוּמֵן קְרָמָא, נָשִׁים פְּטוּרוֹת. אֲלֵא
לֹא, 'אִישׁ וְכִיתּוֹ' הֵינֵינוּ שֶׁאִישׁ בְּכִיתּוֹ חַיִּיב בְּשׁוֹפֵר, וְהֵינֵינוּ אֲפִילוּ שְׁלֹא
בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְשֶׁלֹא כִּרְבֵּי הוּנָא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא – אֵין זֶה כּוּנֵת
הַבְּרִייתָא, אֲלֵא הַכּוּנָה הִיא שֶׁאֵף שֶׁכָּל אִישׁ תוֹקַע בְּבִיתּוֹ וְהֵינֵינוּ
'אִישׁ וְכִיתּוֹ' מִכָּל מְקוֹם לְעוֹלָם הֵינֵינוּ רַק בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְכִרְבֵּי הוּנָא.
מִמְשִׁיכָה הַגְּמָרָא לְהַקְשׁוֹת עַל רַב הוּנָא: מִתְּרָבִי רַב שֶׁשֶׁת מְבִירִיתָא,
שְׁוֹה יוֹם הַכְּפֻרִים שֶׁל הַיּוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, לְתַקְרִיעָה – שֶׁתוֹקְעִין
בְּשִׁנֵּיהֶם בְּשׁוֹפֵר שֶׁל יַעֲלֵ פִּשּׁוּט, וְלִכְרִבּוֹת – שֶׁאוֹמְרִים בְּשִׁנֵּיהֶם
בְּמוֹסָף תִּשְׁעֵי בְּרֻכּוֹת, אֲלֵא שֶׁיִּזְכָּר לְתוֹקְעִין אֵף בְּשַׁבַּת בִּין בְּבִית דִּין
שֶׁתִּקְרִיעוּ בּוֹ אֵת הַחֲדָשׁ וְכִי בְּבִית דִּין שְׁלֹא קִדְּשׁוּ בּוֹ אֵת הַחֲדָשׁ, וְכִמּוֹ
כֵּן כָּל יָחִיד וְיָחִיד חַיִּיב לְתַקְעוֹ, וְאִילוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל בְּשַׁבַּת לֹא
הִיָּה תוֹקְעִין אֲפִילוּ בְּבִית דִּין הַגְּדוֹל וְשֶׁל שִׁבְעִים וְאַחַד דְּרִישִׁים שֶׁקִּדְּשׁוּ
בּוֹ אֵת הַחֲדָשׁ, וְכֵן אֵין כָּל יָחִיד וְיָחִיד חַיִּיב לְתַקְעוֹ. וְיֵשׁ לְבֹאֵר, מָאִי
אֵין כָּל יָחִיד וְיָחִיד חַיִּיב לְתַקְעוֹ, אִילִימָא דְּכִיבּוֹל תוֹקְעִין אֵף יַחֲדִידִין
שֶׁאֵינֶם שְׁלֹחִי בֵּית דִּין, וְכִרְאֵשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל בְּשַׁבַּת אֵין תוֹקְעִין
יַחֲדִידִין, וְהָא כִּי אֲתָא רַב יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף אִמְרֵי, כִּי תִּהְיֶה מִסִּיּים שְׁלִיחָא
דְּצִיבּוֹרָא תִּקְרִיעָתָא בִּבְנָה, לֹא שְׁמַע אִינִישׁ קָל אוֹנִיָּה מְקָל תִּקְרִיעָא
[דִּיחִידָא], וּמִבְּאֵרֶת שֶׁאֵף בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל בְּשַׁבַּת הִיָּה הַיַּחֲדִידִים
תוֹקְעִים, אֲלֵא לֹא, [דְּאִילוּ] בִּיּוּבֵל תוֹקְעִין בִּין בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְכִי

המשך ביאור למסכת ראש השנה ליום שבת קודש עמ' א

1 וְהִשְׁתָּא דְאִיבָא עוֹמֵר, רַק הָעוֹמֵר מִתִּיר, וּלְכֵן תִּיקֵן שֶׁאֵף עֵתָה לֹא
2 יֵאָכְלוּ חֹדֶשׁ בְּשֵׁשׁ עֶשֶׂר בְּנִיסָן.
3 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אֶת הַחֹשֶׁשׁ. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: דְּמִיבְנִי אֵימַת – בְּאִיזָה
4 זְמַן נִחְשׁוֹשׁ שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׂאֵז יִתְכֵן שִׁיטְעוּ, אֵילִימָא דְאִיבְנִי
5 בְּשִׁיתֶסֶר – בְּיוֹם שֵׁשׁ עֶשֶׂר בְּנִיסָן, הָרִי בְּבֹקֶרֹו שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם עַדִּיין
6 הִיָּה הַבֵּית חָרֵב, וְהָאִיר מְזִרְחָה הָתִיר אֶת הַחֹדֶשׁ. אֵלָּא הַחֹשֶׁשׁ הוּא
7 דְאִיבְנִי בְּחִמְשֵׁסֶר – בַּחֲמֵשׁ עֶשֶׂר בְּנִיסָן, אִם כֵּן מִדּוּעַ תִּיקֵן רַבֵּן יוֹחָנָן
8 שִׁיְהֵא כָּל שֵׁשׁ עֶשֶׂר אֲסוּר, הָרִי מִחֲצוֹת הַיּוֹם שֶׁל שֵׁשׁ עֶשֶׂר וּלְהֶלֶן
9 [וְהֵלֵאָה] לְשִׁתְּרִי – יִהְיֶה מוֹתֵר, וְכִמוֹ בְּזִמְנָן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה
10 קִיִּים, דְּהָא תִּנְנָן (מִנְחוֹת סח.), הָרַחֲוִקִין מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְאִינָם יוֹדְעִים מִתִּי
11 הוֹקֵרֵב הָעוֹמֵר, מוֹתְרִין בַּחֲדָשׁ מִחֲצוֹת הַיּוֹם שֶׁל שֵׁשׁ עֶשֶׂר וּלְהֶלֶן,

12 לְפִי שְׂאִין בֵּית דִּין מְתַעֲצָלִים בּוֹ, וּבֹדָאִי הַקְּרִיבוּהוּ קוֹדֶם חֲצוֹת.
13 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: לֹא נִצְרָכָא תְּקֵנָה זֶה, אִלָּא מִחֹשֶׁשׁ דְּאִיבְנִי בְּחִמְשֵׁסֶר
14 סְמוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה, אִי נִמְי דְאִיבְנִי בְּלִילְיָא – בְּלִיל שֵׁשׁ עֶשֶׂר,
15 שְׁבִשְׁנֵי אֹפְנִים אִלּוּ לֹא יִהְיֶה זְמַן לְהַקְרִיבוֹ עַד חֲצוֹת הַיּוֹם, מִשּׁוּם
16 שֵׁשׁ טוֹרַח גָּדוֹל בַּהֲכֵנְתּוֹ, וִיקְרִיבוּהוּ רַק בַּהֲמִשְׁךְ הַיּוֹם, וְכִיּוֹן
17 שֶׁהָאֲנָשִׁים יִהְיוּ רִגִּילִים לֵאכּוֹל מִן הַחֹדֶשׁ לְאַחֵר חֲצוֹת, יְבוֹאוּ
18 לֵאכּוֹלוּ גַם לְאַחֵר שִׁיבְנָה הַבֵּית, אֵף שֶׁעַדִּיין לֹא הוֹקֵרֵב הָעוֹמֵר,
19 וְלְכֵן תִּיקֵן רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי שֶׁכָּל הַיּוֹם אֲסוּר בִּאֲכִילַת חֹדֶשׁ.
20 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בִּיאוּר אַחֵר בְּתִקְנָה זֶה: (אָמַר) רַב נְחֶמְיָן פֶּרֶ יִצְחָק
21 [אָמַר], רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי שֶׁאֲסָר אֲכִילַת חֹדֶשׁ בְּכָל יוֹם שֵׁשׁ עֶשֶׂר,

ראש השנה דף ל עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קצט

כאן, בבבל, פירשו, שלא אמרו שירה על תמיד של בין הערביים כל
עיקר, כיון שלא ידעו אם יבואו עדים ויהיה זה ראש השנה, ויש
להם לומר שיר של ראש השנה, או שלא יבואו עדים ויהיה זה יום
חול, ויש לומר שיר של חול, וזהו הקלוקל. ורבי ירמיה אמר,
שהקלוקל היה בכך שאמרו שירה של חול עם תמיד של בין
הערבים, מפני שסברו שכיון שלא הגיעו העדים עד זמן זה, מסתבר
שלא יבואו כלל, ואחר כך כשבאו עדים וקידשו את החודש
התברר שיום זה הוא ראש השנה, ונמצא שאמרו שיר של חול
בראש השנה.
אמר לו רבי ירמיה לאהבה בריה, פוק תני להו – צא ושנה להם ולבני
בבל שפירשו שלא אמרו שירה כלל ברייתא זו המוכיחה בדברי.
שנינו בברייתא, שלאחר שנתקלקלו בשיר התקינו, שלא יהו
מקבלין עדות החדש ביום שלושים של חדש אלול, אלא כדי שיהא
שהיה פיוס – רק אם נשאר זמן באותו היום להקריב תמידין ומוסףין
ונספיקם כדין ראש השנה, ויוכלו הלויים לומר שירה בתמיד של
בין הערביים שלא בשבוע, אבל אם לא נשאר זמן לכל זה לא היו
מקבלים את עדותם, אלא מקדשים את החודש למחרת, ואי אמרת
בשלבא שהקלוקל היה בכך שאמרו שירה דחול, וכדברי רבי ירמיה,
היינו דאיכא 'שבוע' – שהשירה עצמה היתה משובשת, שאמרו
שיר של חול בראש השנה, אלא אי אמרת דלא אמור שירה כלל,
מאי שבוע איכא, הרי לא שרו כלום. דוחה הגמרא: כיון דלא
אמור שיר כלל, אין לה שבוע גדול מה, וכונת הברייתא שצריך
שישאר זמן להקריב את התמיד עם אמירת השירה.
הגמרא מקשה על הפירוש שהקלוקל היה שלא אמרו שירה כלל:
מתני רב אהא בר הונא, שנינו בברייתא, תמיד של ראש השנה
שקרב בשחרית, קרב בהלל – בדרך שהוא קרב כל יום, ואומרים
עליו שיר של חול, כמו שאומרים בכל יום מימות החול. בהקרב
קרנן המוסף מהו אומר, את המזמור (תהלים פא) 'למנצח על הגתית
לאסף, הרנינו לאלהים עוננו הרעו לאלהי יעקב', כיון שזכרת בו
'תרועה' וזממור זה הוא גם כן 'שיר של יום' ביום חמישי בחול.
במנחה – על קרבן תמיד של בין הערביים מהו אומר, את המזמור
(תהלים טז) שיש בו את הפסוק 'קול ה' יחיל מדרב' העוסק בקול
השופר של מתן תורה, כדי להזכיר בראש השנה את הזכות של
מתן תורה. ובזמן שחל ראש השנה להיות ביום חמישי בשבת,
שבחול השירה שלו בתמיד של שחרית המזמור 'הרנינו לאלהים
עוננו', לא היה אומר בתמיד של שחרית את המזמור 'הרנינו
לאלהים עוננו', מפני שאם יעשה כן נמצא שחזור ובפול את אותו
הפסוק, ואומר גם בשחרית וגם במוסף, אלא מהו אומר בשחרית,
רק את סוף המזמור, מהפסוק (שם פא ז) 'הסירותי מפני שכם' ועד
סוף המזמור, משום שפסוק זה נאמר על יוסף הצדיק שיצא מבית
האסורים בראש השנה (לעיל יא), והוא המשך לפסוק שלפניו
'עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים' וגו'. ממשיכה
הברייתא: ואם באו עדים לקדש את החודש בראש השנה שחל
להיות ביום חמישי, אחר תמיד של שחר, שבזמן שהקריבו את
התמיד עדיין לא ידעו אם יתקדש החודש, ואמרו הלויים את
המזמור 'הרנינו לאלהים עוננו' בבבל יום חמישי בחול, מכל מקום
בהקרב המוסף חזרו ואמרו 'הרנינו לאלהים עוננו', אף על פי
שבכך נמצא שחזור ובפול את הפסוק באותו יום. מסיים רב אחא
את קושיותיו: אי אמרת בשלמא דכל היכא דמסתפקא – שבכל פעם
שאנו מסופקים אם לומר שיר של יום טוב או שיר של חול, אמרין
שירה דחול, אם כן היינו דקאמר 'אמרו ובפול' – שאומרים שיר
של חול בשחרית, אף שאם יבואו עדים נמצא שחזור ובפול
במוסף, אלא אי אמרת שבמקום ספק לא אמור כלל, אם כן מאי
אמרו ובפול, והרי כיון שבשחרית לא ידוע אם יבואו עדים, לא
היה להם לשיר כלל בשחרית, ואין כאן כפילות.

בשית רבי יהודה אמר, דאמר רבי יהודה, נאמר בפסוק (ויקרא כג
יד) 'ולחם וקלי וברמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם
את קרבן אלהיכם', ו'עצם היום הזה' הוא ששה עשר בחודש,
וכונת הפסוק לאסור חדש עד עצמו של יום, וכל היום קרוי 'עצם
היום', וקפ"ר רבי יהודה, שכשנאמר איסור 'עד' זמן מסוים, הכוונה
ו'עד' בכלל, כלומר, אותו יום ש'עד' אליו חל האיסור, כלול אף
הוא באיסור, ולכן כל יום ששה עשר אסור, ונמצא שאיסור זה
הוא מעיקר הדין.
מקשה הגמרא: ומי קפ"ר רבן יוחנן בן זכאי פויתיה – כרבי
יהודה, והא מפליג פליג עליה – והרי הוא חולק עליו, דתנן (מנחות
טז, א) משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנס
בולו אסור, אמר רבי יהודה, מדוע יש צורך בתקנה זו, והלא מן
התורה הוא אסור [דכתיב 'עד עצם היום הזה']? ומוכח מדברי רבי
יהודה שרבן יוחנן בן זכאי אינו סובר שהאיסור הוא מן התורה.
מתרצת הגמרא: ה"ם – באותה משנה, רבי יהודה הוא דקא טעי
בפירוש דברי רבן יוחנן בן זכאי, איהו – רבי יהודה קבר, שרבן יוחנן
בן זכאי מדרבנן קאמר, מכח תקנה, ולכן הקשה עליו שאיסור זה
הוא מן התורה, ולא היא – והאמת אינה כן, אלא רבן יוחנן בן זכאי
מדאורייתא קאמר, וכמו שדרש רבי יהודה מהפסוק 'בעצם היום
הזה'.
מקשה הגמרא: והא לשון 'התקין' קתני במשנה, ומוכח שזו תקנה,
ולא עיקר הדין. מתרצת הגמרא: מאי 'התקין', דרש את הפסוק כדי
להוכיח שהדבר אסור מן התורה והתקין להם שינהגו בו איסור,
כיון שעד אותו זמן, שהיה בית המקדש קיים, היו רגילים לאכול
חדש מיד כשקרב העומר.

משנה
משנתינו מביאה תקנה נוספת שתיקן רבן יוחנן בן זכאי: בראשונה
היו מקבלין עדות על ראית החדש והלבנה החדשה, שעל פיה
מקדשים את החודש במשך כל היום של יום שלושים בחודש
אלול, ואף אם באו העדים סמוך לליל שלושים ואחד, והעידו
שראו את הלבנה בליל שלושים, היו מקבלים אותם וקובעים את
אותו היום לראש חודש שהוא יום טוב של ראש השנה. פעם אחת
נשתחו העדים מלבוא במשך רוב יום השלושים, ובאו רק לאחר
שהקריבו את התמיד של בין הערביים, ומחמת שסברו שלא יהיה
אותו יום ראש השנה נתקלקלו הלויים בשיר שאומרים על הקרבת
התמיד, ומשום כך התקינו חכמים שלא יהו מקבלין עדים על
ראית הלבנה ביום שלושים של חדש אלול, אלא רק עד המנחה –
מנחה קטנה, והיינו בתשע שעות ומחצה שהוא סוף הזמן שיש
להקריב בו תמיד של בין הערביים, ואם באו עדים רק מן המנחה
ולמעלה, ולא קודם לכן, אין מקבלים אותם לקדש את החודש
ביום שלושים, ומכל מקום נוהגין – ממשיכים לנהוג באותו היום
כקודש באיסור עשיית מלאכה, כפי שהתחילו לנהוג מליל אתמול,
מחמת הספק, ואין מפסיקים את הנהגתו כקודש, מחשש שיבואו
לזלזל בו בשנה הבאה, כשיזכרו שנהגו בו בתחילה קודש ובסוף
חול. וכן היו נוהגים למחר קודש, שהרי נתקדש אותו יום כראש
חודש, והוא ראש השנה. משחרב בית המקדש, ובטל החשש
שיתקלקלו הלויים בשיר, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין
עדות החדש כל היום, ואף לאחר המנחה, כעיקר הדין.
*
גמרא
שנינו במשנה: 'נתקלקלו הלויים בשיר'. מבררת הגמרא: מה קלוקל
קלוקלו הלויים בשיר. מביאה הגמרא שני פירושים: הקא תרגימו –